

ברכות אחרונות בתפילת ש"ע
שי פינקלשטיין
רב קהילת ניצנים

ספר אבודרהם שמונה עשרה
וכל החיים יודוך סלה על שם (תהלים מד, ט) ושמך לעולם נודה סלה וע"ש (ישעיה לח, יח) חי חי יודך כמוני היום. ויהללו את שמך הגדול על שם (יחזקאל לו, כג) וקדשתי את שמי הגדול. ואמר לשון הלול אצל גדולה ע"ש (תה' צו, ד) גדול ה' ומהולל מאד. באמת ע"ש (ירמיה י, י) וה' אלהים אמת. כי טוב ע"ש (תה' קו, א) הודו לה' כי טוב. ברוך אתה ה' הטוב שמך שנא' (איכה ג, כה) טוב ה' לקווי. ולך נאה להודות לשון חכמים הוא על שם (ירמיה י, ז) מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה. שים שלום ע"ש (במדבר ו, כז) וישם לך שלום. טובה ע"ש (תה' פה, יג) וה' יתן הטוב אלינו. וברכה ע"ש (דברים כו, טו) וברך את עמך. חן ע"ש (תה' פד, יב) חן וכבוד יתן ה'. וחסד על שם (עי' עזרא ט, ט) ויט אלינו חסד. ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך ע"ש (תה' קג, יג) כרחם אב על בני רחם ה' על יראיו. וברכנו כלנו כאחד באור פניך כלומר אתה אל אחד ואנחנו בני אברהם הנקרא אחד שנאמר (יחז' לג, כד) אחד היה אברהם וכתוב (ישעיה נא, ב) כי אחד קראתיו. ואנחנו גוי אחד שנ' (ש"ב ז, כג) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אם כן ברכנו כלנו כאחד. ואמר באור פניך על שם ברכת כהנים שכתוב בה יאר ה' פניו אליך וע"ש (תה' פט, טז) ה' באור פניך יהלכון. כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו תורה ע"ש (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור ואור הוא גדול מנר. וחיים היא התורה שנאמר (דברים ל, כ) כי היא חיך ואורך ימים. אהבה ע"ש (ירמיה לא, ב) ואהבת עולם אהבתיך. וחסד צדקה ע"ש (תה' לו, יא) משוך חסדך ליודעך וצדקתך לישרי לב. ורחמים ברכה ושלוש פירשנום למעלה. וטוב בעיניך כלומר ויהיה טוב בעיניך לברך את עמך ישראל. ברוב עוז ושלוש ע"ש (תה' כט, ו) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. בא"י המברך את עמו ישראל בשלום אמן שנא' (ויקרא כו, ו) ונתתי שלום בארץ. והטעם שתקנו לברך את ישראל בסוף כל תפלה לפי שהתפללות כנגד תמידים תקנום וכמו שבכל פעם בהשלים העבודה היו הכהנים מברכים את ישראל כמו שנא' (במדבר ט, כב) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. וכתוב (שם ו, כג) כה תברכו את בני ישראל וגו'. ואו' יהיו לרצון אמרי פי

ואחר כך אומר (איוב כה, ב) עושה שלום במרומיו. ועושה ג' פסיעות לאחוריו בכריעה אחת (יומא נג, ב) כי בכל השלש פסיעות שכינה שורה ונותן שלום לשמאלו תחלה כנגד ימינו של הקדוש ברוך הוא העומד לנגדו שנאמר (תה' טז, ח) שויתי ה' לנגדי תמיד. ובמקום שכלו ג' פסיעותיו צריך לעמוד ולא יחזור מיד למקומו דגרסינן ביומא בפרק הוציאו לו את הכף (שם) משמיה דרב מרדכי אמרו כיון שפסע ג' פסיעות לאחוריו התם איבעי ליה למיקם משל לתלמיד הנפטר מרבו אם חוזר מיד דומה לכלב ששב על קיאו,

שסופו הוכיח על תחלתו שלא פסע לאחוריו כדי ליפטר מרבו כיון שחוזר עליו מיד. וכתב הרי"ף איבעי ליה למיקם התם עד דפתח ש"צ וכדפתח שליח צבור הדר לדוכתיה. ואיכא מאן דאמר עד דמטי שליח צבור לקדושה וכן נהגו. וכתב הראב"ד שכשהוא מתפלל יחידי ממתין כדי שיעור זה, ואסמכתא לשלש פסיעות אלו מפסוק (יחזקאל א, ז) ורגליהם רגל ישרה. רגליהם שנים ורגל אחד הרי שלשה ומה שאומר אחר כן וכך רגליהם ככף רגל עגל שהם ג"כ שלשה הם בחזרתו למקומו שיש לו לחזור בג' פסיעות כבתחלה. ויש יחידיים שנוהגין לומר אחר תפלתם קודם שיפסעו שלש פסיעות בקשה זו.

אלהי נצור לשוני מרע. ע"ש (תה' לד, יד) נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה ואף על פי שהטוב והרע מסורין ביד האדם הוא מבקש מאת השם לסייעו לעשות טוב. ולמקללי נפשי תדום הוא מוסיף על נצור לשוני מרע כלומר לא מיבעיא שאני שואל שתזכני שלא אחרף לזולתי תחלה אלא אף אני שואל שתזכני לסבול קללתו, וזהו (גיטין) שומעין חרפתו ואינן משיבין. ונפשי כעפר לכל תהיה הוא מוסיף על ושפתותי מדבר מרמה. כלומר לא מבעיא שאני שואל מניעת הדבור של מרמה אלא אף אני שואל להיות כעפר לפני הכל. והטעם, לרמוז כמו שהעפר הכל רומסים אותו ברגליהם ועולה על ראשיהם וגם לסוף הכל צריכים לו כך המשפיל עצמו בעולם הזה יהיה לראש לעולם הבא. ואמר אחר כן פתח לבי בתורתך כדאמרינן במס' עבודה זרה (יט, ב) נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה שמא תאמר הואיל ונצרתני לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה אלך ואגרה בשינה תלמוד לומר (תה' לד, טו) סור מרע ועשה טוב. ואין טוב אלא תורה שנאמר (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזובו. והלומד ואינו מקיים אינו כלום לכך אמר ובמצותיך תרדוף נפשי וכיון שארדוף מצותיך הצילני מן החושבים עלי רעה ורודפים אותי כמו שנא' (תה' קיט, פו) כל מצותיך אמונה שקר רדפוני עזרני כמעט כלוני בארץ ואני לא עזבתי מצותיך. כי רדיפת המצות מועלת לבטל רדיפת השונאים ולכך אומר מיד וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם. ואומר פסוק יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי (תה' יט, טו) וכבר כתבנו הטעם בתחלת שמנה עשרה ובקשה זו היא שנוייה בברכות בסוף פרק היה קורא (יז, א).